

Da diktaturet ble forberedt i Norge

Bondepartiregjeringen forlater Slottet. Fra venstre: Jon Sandby, Vidkun Quisling, Jens Hundseid, Asbjørn Lindboe, Birger Braadland, Nils Tredal, Jakob Vik og R. Langeland.

Onsdag 26. oktober 1932 ble det avholdt et merkelig møte hos *Løvenskiolds* på Bærum Verk. Til stede var en av landets tidligere stasministre, *Jens Bratlie*, Bondepartiets viseformann, *Østby Deglum*, redaktør *Aadahl* i *Nationen*, dir. *Throne Holst*, advokat *J. B. Hjort* og en rekke andre personer som representerte mer eller mindre fascistiske og nazistiske organisasjoner og grupper i Norge. Først spiste man godt. — Advokat Hjort priste så den sittende Bondepartiregjering. ikke minst for

Av Arve Solstad

Quislings skyld. Regjeringen måtte framlegge et program for Stortinget, men ble den nedstemt burde den ikke gå. Det gjaldt å latterliggjøre parlamentarismen og Stortinget. Landets styre skulle gli over i et diktatur. Bondepartiets nesformann sluttet sin tale med å si at Norges bønder skulle slå ring om Quisling. Statsminister Bratlie var enig i målene, men ville gå fram på lovlig vis. Flere talte. Noen ble visstnok forferdet over planene. Det er den plikttoppfyllende ekspedisjonssjef *Carl Platou* i Justis-

departementet som forteller dette og mer til for sin sjef, justisminister *Asbjørn Lindboe* i *Jens Hundseids* bondepartiregjering. Innflytelsesrike personer forberedte en styrtelse av landets demokratiske forfatning. Men ekspedisjonssjefen og justisministeren ble enige om ikke å informere landets statsminister om møtet!

For en etterkrigsgenerasjon, som i år vil bli minnet om 25-års-
— Fortsettes 12. side —

102873

Da diktaturet ble forberedt i Norge

— Fortsatt fra 5. side —

dagen for 9. april, vil dette virke som eventyr og oppspinn. Men om det såkalte «Onsdagsmøtet» og mye annet kan man nå lese i tidligere fylkesmann Asbjørn Lindboes bok, «Fra de urolige tredve-årene — Dagboksnotedtegnelser og kommentarer» — et av de få merkerende verk om 30-årene, fra

en mann som var med, men som ikke var noen sentral aktør.

Det er ikke rart at en slik bok allerede brukes i den partipolitiske vulgærjournalistikks tjeneste, — av arbeiderpartipressen. Det er Stortingsvalg til høsten, og historisk stoff tilhører ammunisjonsforrådet i en norsk valgkamp. Men vi er takknemlige for at Lindboe har hatt tilstrekkelig mot til å offentliggjøre sine notater med kommentarer fra sin tid som justisminister i de to bondepartiregjeringer, fra 1931—1933. Det er slett ingen glanstid i norsk historie han fikk virke som statsråd, og noe godt ettermæle vil de to regjeringene, P. Kolstads og J. Hundseids, aldri få, uansett hvem som skriver historien. Og Lindboes egen virksomhet vil neppe gi ham noe «minnesmerke.» Perioden inneholder som kjent kapitteloverskrifter som Storstreik, Menstadslag, Økonomisk krise, Grønlandsokkupasjon, Quisling som forsvarsminister, Pepperoverfallet i Forsvarsdepartementet osv.

Det stoff som Lindboe legger fram har delvis vært benyttet av Sverre Hartmann i hans bok om Quisling, fra 1959. Veien for den nye boka har delvis vært ryddet. Lindboe har med sitt verk om faren, Lagmann Lindboe, vist spesiell historisk interesse, men hans nye bok har også et bestemt formål: Han vil rettferdiggjøre og forsvare sin politikk fra regjeringstida, først og fremst i Grønlandssaken. Dermed er han nødt til å avkle hele regjeringens virksomhet, noe som ikke har vært vanskelig for ham.

Statsrådtida hadde nemlig gitt Lindboe en avsky for partipolitisk virksomhet. Han og andre statsråder følte det som en befrielse da J.L. Mowinkel bestemte seg for å felle regjeringen Hundseid. Lindboe ble så utnevnt til dommer, seinere til fylkesmann, og han forsøkte aldri seinere å komme inn i aktiv politikk. Statsråds-tida ble en «episode» for ham, og en episode kan vel lett gjenfortelles?

For en som ikke har opplevd tidsrommet fortøner disse erindringer seg som en slags partipolitikkens forbryteralbum. De fleste aktører er skurker, upålitelige og mistenkelige personer. Det smeller til og med i stridens hete. (Pepperoverfallet.) Forfatteren innfører noen ganske få helter, statsminister Kolstad, statsråd, prost Nils Trødal og advo-

vegger. Hva hun mener gir stykket ikke svar på, men det går ut fra at hun er et meget nevrotisk lite menneske. Grazia har imidlertid opprørt i seg, hun vil vite sannheten. «Det verste er at dere hykler for meg fordi dere selv ikke vil vite sannheten», sier hun i en av stykkets scener. «I hele mitt liv har dere ikke gjort annet enn å lære meg hvordan jeg skal unngå livet. Jeg skal være ren. Bestandig og til forbannelse. Men livet er skitt og lort det, selv om dere ikke vil være ved det. Jeg skal være snill. Men livet er ikke snilt, det er blod, mørke og vanvidd.»

— Det som interesserer meg meget ved dette stykket er å se en ung pike i puberteten fullstendig hjelpeløst flagre rundt i disse konvensjonelle omgivelser som fugl i bur, fortsetter fru Ziegler som jo selv er et liteget frisinnat menneske som med all sin sjarm legger ut sitt syn på hvor kolossalt viktig seksuell frigjøring er, hvor skadelig fortielsen er for de unge.

Så kan man jo spørre seg: finnes virkelig slike forhold i vårt opplyste verdenssamfunn? Finnes det små Grazia'er som slåss alene med sine problemer om livet og døden? Som et lite apropos til dette kan vi trekke fram en kronikk Yvonne Levy nylig har skrevet i Politiken etter å ha lest ca. 1000 noveller og dikt skrevet av unge fra 13—18 år. «Alle disse unge er født i de år hvor den fri oppdragelse i en viss utstrekning ble akseptert av en større befolkningsgruppe, og en del av dem må gjennom sin oppvekst ha merket den bedre forståelse som dermed skulle oppstå mellom foreldre og barn. Intet i materialet tyder imidlertid på noen som helst påvirkning i denne retning, snarere er mange av novelkene merkelig gammeldagse i innstillingen til foreldre, søsken og kamerater», skriver Yvonne Levy som har merket en påfallende depressiv tone i hva de unge har skrevet. Og videre: «Det er noen som taler om angst — døden er nærmere de unge enn man skulle tro.»

Tilbake til «Våre torsdager» belyser dramaet også andre forhold — som mormorens dominerende kjærlighet til Grazia og morens reaksjon på å bli fratatt sitt eget barn, og forholdet mellom Grazia og fru Fredriksen (Torill Gording). Fru Fredriksen er, som Lulu Ziegler uttrykker det, et ukomplisert menneske med en godhet og varme som springer ut av bare det å være til, av å skulle ha barn med den mannen hun er glad i. Av henne lærer Grazia hva livet også kan være, og gjennom deres samtaler øyner man håp om at det likevel er en redning for 17-åringen.

— I det hele tatt, sier Lulu Ziegler, — er dette et drama som spiller på sinnet og har megen indre spenning — det har vært som en jungel å trenge inn i.

—line.